

ETIKA I POSLOVANJE

UVOD U SREDIŠNJE ETIČKE TEORIJE

mr Dragana Čirović
dcirovic@ucg.ac.me

Metode i predmet etike

- Šta je etika?
- Znanost koja se bavi ljudskim djelovanjem i karakterom
- Predmet etike – moral i moralna obilježja čovjekovog djelovanja
- Šta je moral?
- Praktična filozofska disciplina

Moral je izraz koji se koristi za označavanje onih postupaka i djelatnosti čija je ispravnost ili pogrešnost od značaja; pravila koja vladaju tim djelatnostima; i vrijednosti koje te djelatnosti i postupci usaduju, njeguju i primjenjuju.

Metode i predmet etike

- Korijeni etičko-moralnog učenja datiraju još iz antičkog doba
- Različito poimanje morala i etike:
 - *Religijski sistem* - vezan za Isusa i Buda, ističe u prvi plan tzv. ženske" vrline (ljubav, milosrđe, nadu i sl.);
 - *Makijaveli i Niče* – akcenat na tzv. muškim" vrlinama i nejednakosti među ljudima; (herojski moral, borba, vlast, moć i sl.);
 - *Sokrat, Platon i Aristotel* - zagovornici trećeg etičko-moralnog sistema koji, iako naginje muškom principu", ističe opštu primjenjivost muških i ženskih vrline – „jedino čovek razuma u određenim uslovima može biti okrenut ljubavi i moći"

Elementi morala

- **Moralna norma** – nepisana pravila ponašanja prema kojima se razlikuje dobro i loše, humano i nehumano...
- **Moralni sud** – ocjena postupka pojedinca sa aspekta: a) ocjene moralne vrijednosti samog postupka i b) ocjene motiva takvog postupka;
- **Moralne sankcije** – unutrašnje tj. lične (griza savijesti, želja za samokažnjavanjem, osjećanje samoprežira i sl.) i spoljašnje tj. društvene (izolacija, prezir, podsmijeh, omalovažavanje itd.).

Formiranje morala

- **Stvaranje morala** - dugoročan, najčešće neorganizovan, samonikli, pa i stihijski proces koji ponekad vijekovima traje;
- **Širenje morala** - *aktivno* širenje morala koje predstavlja organizovano djelovanje nosilaca morala jednog društva (ili grupe) putem propagiranja, propovedanja i nametanja svog morala drugim društvenim grupama; *pasivno* širenje morala je vezano za sticaj specifičnih društvenih okolnosti koje se odražavaju na usvajanje moralnih normi jednih od drugih društvenih grupa.
- **Nasleđivanje morala** - prenošenje već stvorenog morala na nove generacije

Moral je usvojen onda kada društvena grupa stekne svijest o obaveznosti primjene ponuđenih moralnih normi

Izvori morala - počeci etike

- Moralni sukobi
- Antropološka otkrića o moralu – drugačiji moralni sistemi u različitim društvenim zajednicama
- Religije i etika – božanstvo izvor moralnih pravila
- Nepovijesni izvori morala

Zajednica Bušmana u središnjoj Kalahara pustinji

Lav je na neobičan način napao jednog lovca iz grupe. Ostali isprva nisu učinili ništa kako bi pomogli svom prijatelju. Zašto? Je li njihov postupak nemoralan?

Struktura moralne svijesti

- Moralna svijest je rezultat procesa socijalizacije. Strukturu moralne svijesti čine tri elementa:
- saznanje (saznanje o mogućim posljedicama određenih postupaka i htjenja u odnosu na društvo i na sredinu u kojoj ljudi žive);
- osjećanje (predispozicija koja čovjeka podstiče na djelovanje u skladu sa usvojenim moralnim normama; osjećanja nagone čovjeka da postupi na moralan način) i
- snaga volje (savladavanje svih otpora koji se javljaju na putu moralnog postupanja: nagona, osjećanja, navika, neizvjesnosti, straha, fizičkog naprezanja, sujete, želja i ličnih interesa).

Osnovne podjele u etici

Deskriptivna (opisna)

- Opis moralnog ponašanja ljudi
- Nastoji pronaći izvore morala
- Opis konkretnih moralnih sistema
- Izbjegava davanje normativnih stavova (kako se ponašati u datoj situaciji)

Normativna (preskriptivna)

- Filozofska etika – filozofija morala
- Traga za odgovorom na pitanje „kako bi trebalo biti?“
- Izgradnja novih moralnih sistema
- Univerzalna „rešenja“
- Objektivnost

Da li je moguće opisivati moralnu stvarnost bez rasprave o naravi normativnog?

Razvoj poslovne etike

- Razvoj poslovne etike odvijao se u skladu sa razvojem društva
- Pedeseetih godina XX vijeka – dehumanizacija radne snage, sporazumno određivanje cijena između kompanija, nezakonita prodaja...
- Šezdesetih godina – rat u Vijetnamu, pitanja političke i vojne agresivnosti, zaštita životne sredine, problem nuklearnog i toksičnog otpada, poslovna ravnoteža u multinacionalnim kompanijama...
- Sedamdesetih godina – problemi podmičivanja, umješanost politike u poslovanje, jačanje pokreta potrošača, angažovanost medija...
- Osamdesetih godina – orijentacija na kulturne različitosti i njihov uticaj na poslovanje kompanija; učestala pojava akvizicija i propasti velikih kompanija naglašavaju probleme lične pohlepe i nepoštenja rukovodilaca.

Razvoj poslovne etike

- Devedesetih godina – velika ekonomska kriza, smanjenje broja zaposlenih, multinacionalizam u preduzećima, zastarijevanje tradicionalnih načina poslovanja, depersonalizacija rada...
- Poslovna etika Zapada je od svog nastanka 70ih godina bila opterećena pitanjima etičkog ponašanja menadžera
- Stav da tržište treba da bude mjerilo uspjeha svake firme i da će ono, kao takvo, nagraditi etičko poslovanje.

Pitanje moralnog relativizma i subjektivizma

- Relativizam – etičko stajalište po kome su moralne tvrdnje istinite samo u odnosu na neki standard ili okvir
- Subjektivizam – subjektivno mišljenje u konačnici određuje šta je moralno a šta nije.

Argumenti protiv moralnog relativizma:

- Ne postoji jedan „pravi“ moral
- Moralni standardi nemaju nikakvo dalje opravdanje
- Moralni standardi koje donosi kultura nemaju dovoljnu snagu da osiguraju njihovu primjenu
- U načelu, bilo šta može biti moralni standard

Predmet poslovne etike

- Uticaj korporativne kulture na poslovnu etiku
- Uticaj opšte kulture na poslovnu etiku
- Uticaj poslovnog kodeksa tj. poslovnog bontona

Etika kao teorijska, normativna i praktično-normativna disciplina

Poslovni moral – skup nepisanih opštih, za pojedinca karakterističnih moralnih normi koje određuju njegovo ponašanje u svim poslovnim odnosima

